

– Nazismen var ikke enestående

Hans Fredrik Dahl mener sovjetkommunismen

var en større katastrofe enn nazismen

Stalinismen tok livet av over 40 millioner mennesker, mens Hitler kostet 20 millioner livet. En historiker må relativisere ulykker, sier Dahl, som også mener det er rimelig å sammenlikne Lenin med Hitler.

– Hvorfor har du vært så opptatt av David Irvings bøker innenfor den floraen som tross alt fins av produksjoner fra framtrepende, europeiske historikere?

– Svaret er for så vidt enkelt: Jeg har aldri vært spesielt opptatt av ham. Jeg har brukt Irving som én av hundre. Jeg har aldri sitert ham og har ikke lagt noe særlig større vekt på ham enn på andre historiske forfattere. Men utgangspunktet i denne runden var spørsmålet om han skulle publiseres eller ikke. Jeg har arbeidet med bøkene hans fordi jeg er spesielt interessert i nasjonalsosialistisk propaganda og har hatt nytte av dem, og da oppstår jeg som min plikt å si i fra at jeg synes det er helt galt å undertrykke publiseringen av ham selv om man misliker noe av det han skriver.

– Men du har jo skrevet om Irving tidligere også i kommentarer i Dagbladet?

– En gang, og i forbiarten, i en nekrolog over AJP Taylor, som er en historiker jeg virkelig har skrevet med glede om.

– Du uttalte i debatt med Odd-Bjørn Fure i NRK Fjernsyns Debatt 21 at Hitlers nazisme kom i et nytt lys etter nye opplysninger som er kommet fram om Stalins Sovjet og sovjetiden. Hva tenker du på da?

– Jeg er personlig oppdratt i en tradisjon som så på nazismen som det sorte hull i Europa, en sivilisasjonskrise verre enn andre, et historisk faktum som overstygger alle andre menneske-

«Jeg tror vi må innse at nazismen ikke var så enestående»

om utryddelsen av ukrainere, den påførte hungersnød i begynnelsen av 30-årene, hvor Stalin med åpne øyne desimerte befolkningen med millioner av mennesker for å svekke landet, da spør jeg meg jo hvordan dette forholder seg som faktum til andre tilfeller av folkemord. Og jeg tror vi må innse at nazismen ikke var så enestående.

– Og da tenker du på omfang av drepte mennesker?

– Ja, jeg tenker på skalaen av tiltak, hele befolkninger, hele nasjoner, rives opp, sendes bort, drepes eller drives i undergangen. Nazismen hadde jo det særlige grunnlag for sin grusomme «befolkningspolitikk» at den mente den bygde på biologien. Det var det ideologiske kriterium som lå til grunn. Stalinismen bygde jo, så vidt vi forstår, mer på klasselære om ønskelige og uønskelige klasselementer, men også nasjonale elementer. Befolkningspolitikken i Sovjetunionen var ualmennlig brutal ut fra et imperialistisk grunnlag. Visse befolkningsgrupper, visse nasjoner, var mer verdige enn andre, uten at det lå noen biologisk teori til grunn for dette. Så det ideologiske grunnlag for å skyffe mennesker hit og dit med undergang til følge kunne være ulikt, men det er likhet i metoder og likhet i resultater.

– Hvilke tall anser du for å være dokumentert i denne sammenheng over ofrene for nazismen og stalinismen?

– Vi må jo her ta til oss de tall som eksperter på området, altså demografer og befolkningshistorikere stiller opp. Er det ikke drøyt 40 millioner ofre for stalinismen og 20 millioner for nazismen som er de gjengse tall i dag? Innenfor disse astronomiske tallene er det jo deloppgaver og kategorier man må bearbeide. Bare i Moskva-prosessene, altså det vi forstår som utrenskningene i 30-årene, blir det jo diskutert om det er to eller fem eller åtte millioner. Det kommer

selvfølgelig an på hvordan du regner eller hvilke kriterier du legger til grunn. Dør folk slik eller slik? Det er forskjell på en henrettelse og en deportasjon.

Men en deportasjon får jo ofte før eller senere døden til følge. Jeg kan bare som leser av historiske blader og tidsskrifter konstatere at dette diskuteres, med veldig høy intensitet, blant Sovjet-historikere, både russere og vestlige. Det kommer nye bøker nesten hver eneste måned.

– Er det spesielle historikere som har merket deg i denne debatten som framtrepende?

– Ja, Robert Conquest er etter mitt skjønn en ledende. Conquest skrev den store boka om terroren i 30-årene. Senere skrev han en om hungersnøden i Ukraina i 1930-32 som verden virkelig ikke visste noe om. Deretter har han interessert seg for og anmeldt veldig mye av den løpende litteraturen og er av dem jeg leser.

Men det er fins mange andre. For tiden er det vel russiske historikere som har en tendens til å bringe opp de verste tallene, mens vestlige historikere, deriblant flere amerikanere, modifierer deres funn. Dette er en løpende debatt.

– I en kronikk i Dagbladet søndag 9. mars sammenlikner du også Lenin med Hitler.

– Ja, jeg ser av litteraturen at

det trekkes mer og mer fram, i Volokogonovs biografi og andre. Det utkommer stadig nye studier over Lenin som ganske ettertrykkelig viser et systemgrusomhet helt fra begynnelsen av. Det er også tale om direkte påvirkning fra Musolinis fascisme til Sovjet tidlig i 20-årene. Selv har jeg festet meg ved en bok om Lenins tsjeka, det

hemmelige politiet, skrevet av den britiske historikeren George Leggett som betydde mye for meg. Boka dokumenterer hvordan tsjekaen helt fra begynnelsen var et terrorinstrument.

– Men det er vel ikke noe nytt? Lenin var jo åpen om dette og så helt fra begynnelsen av at han så på terror som et middel i den politiske kampen?

– Jo, det er riktig. Men for meg var omfanget og den utrolige kynisme i dette allikevel ny. Og jeg tror at de biografiene som nå samler disse enkelthetene, alt i alt legger fram et nytt syn.

– Men man finner neppe denne samme ideen om planmessig utryddelse av bestemte folkegrupper hos Lenin?

– Nei, det tror jeg kan være riktig, skjønt jeg tror det er riktig å oppsummere litteraturen nå slik at det helt skarpe skillet mellom Lenin og Stalin som vi er vant til å tenke oss, det står ikke særlig

«nye resultater om Lenin og Stalin ... kan tyde på at Hitler slett ikke var så enestående»

sterkt lenger. De fleste forfattere er tilbøyelige til å legge vekt på at her foreligger en kontinuitet, og dersom Lenin hadde levd, hadde nok dette vært enda klarere.

– Du er ikke nå i ferd med å

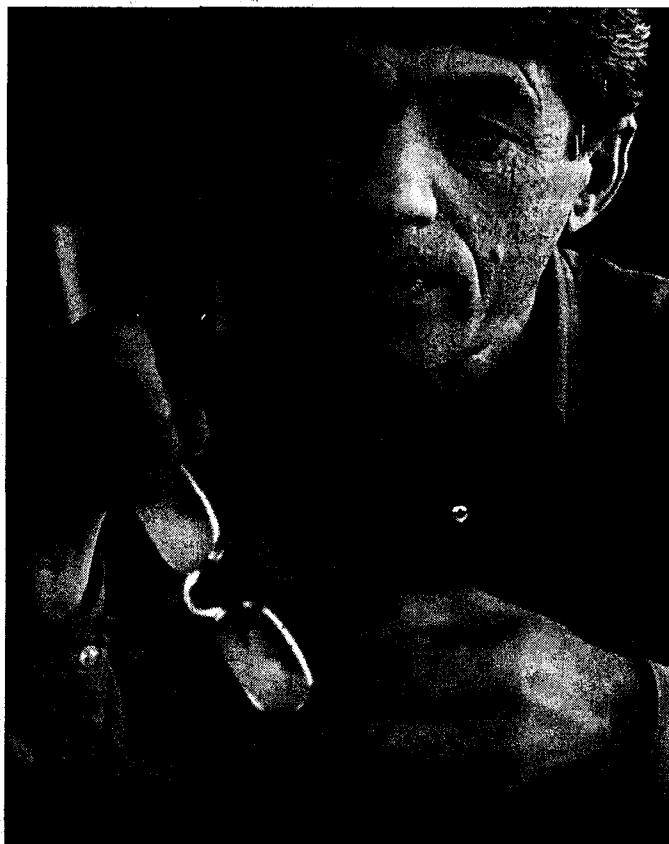
nærme deg den tyske historikeren Ernst Noltes syn om at nazismen primært var en reaksjon på terroren i Sovjet under Stalin?

– Generelt vil jeg si at jeg er en stor beundrer av Ernst Nolte. Hans arbeider helt fra tidlig 1960-tall har vært formende for den alminnelige historiske bevissthet om disse tingene. Hans store verk Fascismen i sin epoke, en sammenliknende studie av fascistbevegelsene i Tyskland, Italia og Frankrike, betydde veldig mye for meg. Senere skrev Nolte Den europeiske borgerkrig hvor han assosierer nazisme og kommunisme som en form for svar på hverandre. Også det begrepet tror jeg er fruktbart. Så har Nolte vakt forargelse i Tyskland med enkelte uttalelser. Det legger ikke jeg så stor vekt på. Jeg må forholde meg til bøkene og teoriene.

– Og du er ikke enig i hans mer forargende uttalelser?

– Nei, dem har jeg i hvert fall ikke engasjert meg i eller satt meg inn i. Jeg har bare konstatert at et utsagn fra ham angivelig skal ha startet den interne, tyske historikerstriden. Den internasjonale debatten må nødvendigvis se bort fra slike detaljer.

AV KJELL ARILD NILSEN

Ikke enestående: Historiker Hans Fredrik Dahl mener Lenin kan sammenliknes med Hitler FOTO: BRITT MYHRVOLD

«tradisjon(en) som så på nazismen som det sorte hull i Europa... (må) nå vike plassen for en annen tilnærming.»

skapte ulykker. Det er denne tilnærmingen til nazismen jeg nå tror må vike plassen for en annen tilnærming, i lys av nye resultater om Lenin og Stalin som kan tyde på at Hitler slett ikke var så enestående. Jeg skjønner de som spør om man kan relativisere ulykker. Og til det vil jeg svare at det må nok en historiker gjøre, ja. Eksistensielt og reelt står fortsatt jødene skjebne for de fleste av oss som en katastrofe i særklasse i vår historie. Men når jeg leser

4-haugen
15.3.97.